

KAKTUSI

IN DRUGE SOČNICE

LJUBLJANA 14.5.93

ŠTEVILKA 12

LET 22

KAKTUSI IN DRUGE SOČNICE

Published by Cactus - friends Society of Slovenia

Ljubljana, 14. maj 1993 Številka (Number) 1,2

Leto (Year) 22

VSEBINA (CONTENTS)

Peter Jerin	OBVESTILA DRUŠTVA	2
Zvone Rovšek	Bili smo pri kolegh v Avstriji	2
	Peter Jerin describes a visit by well-known collectors in Austria Mr. Werner Reppenhagen and Mr. Sepp Joschell.	
Jure Slatner	Zemlje za kaktuse (2.del)	3
	Zvone Rovšek has made over 1000 analysys of different earths for cacti. He presents results of these analysys in his article.	
Peter Jerin	Moji ljubki črni kaktusi	10
	What happens to cacti, when the smoke and soot come from boiler room into the glasshouse, written by Jure Slatner.	
Drago Greguričević	Crassula falcata	11
Iztok Mulej	Peter Jerin introduces Crassula falcata.	
Iztok Mulej	Copiapoa cinerea	11
	Drago Greguričević introduces Copiapoa cinerea.	
Iztok Mulej	Parodia ali Notocactus	12
	Information on introducing genus Notocactus into genus Parodia by Iztok Mulej.	
Iztok Mulej	NOVOSTI IZ SVETA KAKTEJ IN SUKULENT	17
	Aztekium hintonii GLASS & FITZ	17
	Geohintonia mexicana GLASS & FITZ	18
	Information on sensational discovery of two new species from Mexico by Iztok Mulej.	
Iztok Mulej	Pilosocereus flexibilispinus BRAUN & ESTEVES.....	18
	Information on new Pilosocereus species from Central Brasilia by Iztok Mulej.	
Marija Prelec	ALPSKI KOTIČEK	20
Marija Prelec	Zvonček	20
	In an Alpine nook Marija Prelec introduces snowdrops (<i>Galanthus nivalis</i> and <i>Leucojum vernum</i>).	
Marija Prelec	Pomladanski ringaraja okrog Ljubljane	21
	Spring vagrancy around Ljubljana by Maria Prelec.	
Marija Prelec	Regrat in njegovo sorodstvo	23
	Introduction of genus Taraxacum (dandelion) and its relatives by Marija Prelec.	
Marija Prelec	Križpotja v gorah	23
	Chatting about meetings in mountains by Marija Prelec.	

Sestanki društva bodo:

14. maj 1992 ob 17. uri

1. Aktualne zadeve (izlet v Trst)
2. Predavanje z diapositivi - g. Bedenk
3. Razno

11. junij 1992 ob 17. uri

1. Aktualne zadeve (izlet)
2. Predavanje z diapositivi - g. Rovšek
3. Razno

Urednik (Editor)

Iztok Mulej

Naslovna stran (Cover picture)
Ela Leskovšek

Risbe (Drawings)

Marija Prelec

Obvestila društva

Okrepiti društveno dejavnost!

Pred vami je nova dvojna številka našega glasila. Poslali smo jo tudi nekaterim simpatizerjem kaktusov in bivšim članom, ki se lahko ponovno včlanijo v društvo. Glasilo smo popestrili in povečali. Upam, da boste s svojimi prispevki glasilo še bolj popestrili.

Povezujemo se z ljubitelji kaktusov po celi svetu in s tem tudi utrjujemo ugled in poznavanje Slovenije. Ob tej priliki bi se še posebno zahvalil gospodu Aleksandru Moscu iz Trsta, ki je objavil več izvlečkov iz našega glasila v italijanskem glasilu Piante Grasse in za organizacijo srečanj italijanskih kolegov z nami. Zahvaljujem se v imenu društva tudi vsem, ki so z reklamnimi oglaši omogočili normalno delovanje društva. Vse člane vabim k nadaljnemu sodelovanju.

Peter Jerin

Obvestilo

Ker prva številka biltena ni izšla zaradi finančno-organizacijskih težav, je ta številka dvojna. Predavanja so

nemoteno potekala. 12. marca je bilo predavanje Petra Jerina "Rastlinski svet in globina doživetja", 9. aprila pa predavanje Jureta Slatnerja z obiska cvetlične razstave na Dunaju.

DPKS

Članarina

Vsem, ki še letos niso poravnali članarine (1000,00 SIT) prilagamo položnico s prošnjo, da to res majhno članarino čimprej poravnajo.

Hvala za razumevanje

DPKS

Srečanje v Trstu

Z italijanskimi kolegi furlanske sekcije italijanskega društva kakteistov se bomo srečali v nedeljo 13. junija v Trstu. Ogledali si bomo veliko zbirko (3000 vrst) kaktusov in morda še katero. Ker je bilo že lansko srečanje zelo uspešno, lahko pričakujemo da bo tudi letošnje. Če bo dovolj interesentov, bomo šli z avtobusom, sicer pa z osebnimi avtomobili. Zadnje prijave so možne na sestanku 11. junija. Vabljeni!

DPKS

BILI SMO PRI KOLEGIH V AVSTRIJI

Nekaj članov upravnega in nadzornega odbora je obiskalo Kakteenland v Celovcu, kjer prodajajo večinoma uvožene kaktuse. Prava poslastica pa je bil ogled zbirke gospoda Joschtele tik ob Kakteenlandu. Zbirka pravih velikanov in redkih kaktej je zelo stara (menda najstarejša v Avstriji) in nekoliko zanemarjena, vendar pa prava muzejska redkost. V zbirki so ene prvih rastlin, ki so priše v Evropo iz Amerike.

Nato smo se odpeljali še v Šentvid na Glini, kjer smo si ogledali prodajni in razstavni del kaktusov znanega zbiratelja Wernerja Reppenhagna. Razveselil se je našega obiska in nas povabil v rastlinjak s svojo zbirko mamilarij, ki je največja na svetu. V njej so mamilarije iz 2300 različnih rastišč, ki jih je gospod

Reppenhagen v dolgih desetletjih prinesel iz Amerike. V zbirki se nahaja več kot 6000 kaktej, ki so lepo urejene po področovih in sekcijah in označene z imenom, nahajališčem in terensko številko (field number, feld numer). Na posebnem mestu v zbirki, s številko 1, je mamilarija, ki jo je gospod Reppenhagen leta 1921 dobil od svojega očeta.

Pred odhodom nam je g. Reppenhagen pokazal tudi svojo monografijo o mamilarijah "Die Gattung Mammillaria" v dveh knjigah, ki sta vrhunske kvalitete. Kupili jih bomo za društvo, takoj ko bo to mogoče.

Z g. Reppenhagnom smo se dogovorili, da se čez en mesec ponovno vidimo. Tudi ostali ste vabljeni.

Peter Jerin

ZEMLJE ZA KAKTUSE 2.del

APNENEC, CaCO_3

je navidezno najpogosteša kamnina naših krajev. Zaradi svoje alkalnosti ga večina rastlin ne prenaša in ga zato vegetacija ne prekrije povsod, posebno v sušnih krajih ne. Gradi usedlinske kamnine, ki prekrivajo velike površine zemeljske skorje. V amorfni obliki ga poznamo kot kredo, v kristalni pa kot marmor, aragonit in bolj ali manj prosojen apnenec, ki gradi naše gore in kras. V čisti vodi se slabo topi (0,00012 g/l raztopine), zelo dobro pa se topi v dežnici zaradi prisotnosti ogljikovega dioksida CO_2 . Tako nastaja hidrogen karbonat $\text{Ca}(\text{HCO}_3)_2$, ki v naravi povzroča trdoto vode in nastajanje kraških jam. Apnenci se krajevno zelo razlikujejo po poroznosti, lomu svetlobe,

čistoči, itd. V rečnih naplavinah je pomešan s silikatnimi kamninami kot so kremen, porfir, granit in drugimi. Čeprav je v starejši literaturi opisan kor škodljiva snov v prsti, ga vendarle ne smemo zavračati. Rastline potrebujejo za rast kar precej kalcija in najbolj enostavno ga dodajamo v obliki apnenčastega peska. Nekateri sicer priporočajo druge kalcijeve soli, npr. sulfat (sadra) ali fosfat, vendar teh rastline ne prenašajo dobro ali pa so preslabo topne. Edina slaba lastnost apnence je v alkalnosti. V kolikšni meri bo apnenec nevtraliziral in naalkalil prst, pa je dosti bolj odvisno od površine zrn kot od utežnega deleža apnence v zmesi.

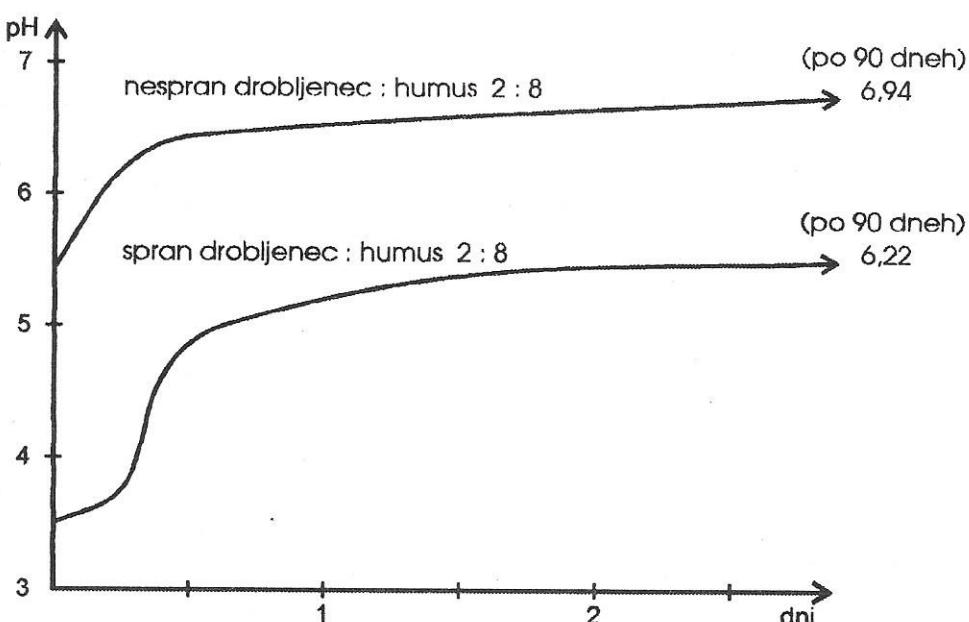

Diagram 1: hitrost nevtralizacije humusa

Hitrost nevtralizacije humusa pH 2,88 z zdrobljenim in spranim drobljenim apnencem (večja in manjša površina zrn) je razvidna iz naslednjega dijagrama. Po 90 dneh sta bila vzorca še vedno rahlo kisla. Te reakcije tečejo v naravi še počasneje. S tem diagramom hočem

prikazati, da se v humusnih mešanicah prsti apnenec obnaša kot počasna alkalija in tudi dolgoročno ne vpliva bistveno na alkalnost zmesi. Nevtralizacija poteka le v raztopini, torej le takrat, kadar prst navlažimo. Glede na to, da kaktuse redkokdaj zalijemo, lahko čakamo več

let, da postane humusna zemlja zaradi prisotnosti apnenca ali zaradi kalcija v vodi alkalna.

Nekaj podobnega lahko opazujemo tudi v naravi. Regrat, tipično kalcifilna rastlina, na našem krasu redko raste na travnikih in njivah, medtem ko ga je ob cestah in poteh, posutih z apnenčastim peskom vse polno. Vsepovsod tam, kjer voda iz cest, posutih z apnenčastim gramozom, spira drobir in apneno blato na lapornate travnike, raste najlepša trava.

Pri gojenju kaktusov v malih lončkih pa moramo vendarle pričakovati, da bo sčasoma apnenec le neutraliziral kisle prsti. Čeprav skoraj vsi biološki procesi (razen razpada proteinov) kisajo zemljo, pa se ti procesi v neki fazi zaključijo in obrnejo v obratno smer. Tedaj je prst izčrpana in jo vrtnar zavrže ali pa doda novih hrani.

Apnenec poveča biološko aktivnost zemlje. Primerjalne analize prsti z dodatkom apnenca in brez kažejo tudi do 200-kratno povišanje števila bakterij in obenem kar do 10-kratno povečanje količine organske mase. Posledica tega je, da se hranilne snovi hitreje izrabijo in jih je treba prej nadomestiti kot pri zemljji brez apnenca. Ob tem sem se spomnil starega, skoraj pozabljenega reka, ki pravi, da apno bogati očete in osiromaši sinove. Že naši praočetje so vedeli iz izkušenj, da poapnjena njiva bogato obrodi in se hitro iztroši. Izkušenj naših prednikov ne smemo zanemariti in pozabiti.

Apno iz gnoja in komposta izpodriva amoniak zato ni najbolj primerno za dodajanje. Če precej gnojimo s fosfatnimi gnojili, prsti dodajmo najprej nekaj apnenca, s katerim se fosfati vežejo v slabo topen kalcijev fosfat, sicer vežejo železo in aluminij v netopne soli. Pri apnenju prsti pa moramo biti vendarle pazljivi, da pH ne preskoči neutralne meje 7, ker se v alkalnem mediju nekateri mikroelementi (železo, baker itd.) izločijo kot netopne soli. Rastlinam je železo najbolj dostopno pri pH 4 do 6,

baker in cink pri pH 5 do 7, dušik in kalij pa nad pH 6. Idealna reakcija prsti za večino rastlin je torej med pH 5,5 in 6,5. 5% dodatek apnenca hranilnim humusnim zemljam po mojih analizah še ne povzroči preskoka reakcije v alkalno območje. Tu bom navedel še eno zanimivost: vsi vzorci prsti za kaktuse nekaterih naših kaktusarjev so pokazali prisotnost 3 do 8% apnenca, pH pa je bil v večini primerov sorazmerno visok (6,5 do 7,2), kar pa je posledica gnojevke, ne pa apnenca.

Čeprav alkalna prst ne ustreza večini rastlin, pa je kar precej takih, ki v apnenčastih tleh čudovito uspevajo. Zemljo za kaktuse pogosto nabiramo na njivah, travnikih in v gozdovih in te rastline nam lahko pogosto brez analize povedo nekaj o značilnostih tal. Najbolj značilen predstavnik kalcifilnih rastlin je že prej omenjeni regrat. V apnenčastih tleh pogosto najdemo še: vrednik (*Teucrium*), njivski ognjič (*Callendula officinalis*), potrošnik (*Chycorium intybus*), madrončico (*Linaria vulgaris*), travniško kaduljo (*Salvia pratensis*) in zdravilno strašnico (*Sanguisorba officinalis*).

Za z apnom revna tla so značilne: navadna pasja kamilica (*Anthemis arvensis*), orlova praprot (*Pteridium aquilinum*), kislica (*Rumex acetosa*), njivska gorjušica (*Sinapsis arvense*), jetičnik (*Veronica triphyllus*) in divja vijolica (*Viola tricolor*).

V apnenu raste v naravi tudi precej vrst kaktusov. V glavnem so to debelokorenaste severnoameriške vrste iz rodov *Lophophora*, *Glandulicactus*, *Ariocarpus*, *Astrophytum*, *Ephithelantha*, *Pediocactus*, *Roseocactus*, *Sclerocactus*, in nekatere vrste iz rodov *Echinocereus*, *Coryphantha*, *Echinofossulocactus*, *Escobaria* in *Mammillaria*. Verjetno tudi marsikatera južnoameriška vrsta raste v alkalni prsti, vendar o tem še nimam nobenih podatkov. (Op. Nekateri *Pilosocereus* rastejo izključno na apnenčastih tleh).

GNOJ

je zelo uporabna reč in tudi kaktusi v njem kar dobro uspevajo. Slaba stran gnoja je v tem, da hitro strohni in kaktusi kar potonejo v lonce. Če upoštevamo, da je zaradi nastajanja amoniaka pri razpadanju proteinov rahlo alkalen in mu primešamo malo humusa ali kislo ilovico, kažejo kaktusi odlično rast. Alkalije v gnoju so šibke in jih nevtralizira že malenkosten dodatek humusa, v samem gnoju (pH 8,5) pa se rast nekaterih kaktusov ustavi (npr. melonarji). Ob pravilni vzgoji kaktusi, posajeni v uležan gnoj, ne gniyejo. Kljub temu so poskusi z rastlinami, posajenimi v različne bogato in slabo hranilne substrate pokazali, da kaktusi potrebujejo za hitro rast predvsem dovolj vode, torej substrat s čim večjo močjo vpijanja vode (humus, šota), gnojila pa ostanejo neizkorisčena. Splošno mnenje, da je

mogoče kaktuse "napihniti" z gnojili, se mi zdi malce iz trte zvito. Vendar to še ne pomeni, da kaktusi ne potrebujejo nobenih hranil. Moji kaktusi dobijo v prsti vsaj desetino gnoja. Podobne lastnosti kot gnoj ima tudi kompost.

V dobro založenih tleh s hranili oziroma z dušikom se bohotijo: navadna loboda (*Atriplex patula*), bela metlika (*Chenopodium album*), rogovilček (*Galinsoga parviflora*), pasje zelišče (*Solanum nigrum*) in razne koprive (*Urtica spec.*)

Na naslednjem diagramu sta prikazani krivulji mešanja slabo strohjenega gnoja s travniško ilovico in humusom. Iz diagrama je razvidno, koliko humusa oz. ilovice je potrebno za zakisanje gnoja. Vrednosti pH v diagramu prikazujejo reakcijo po nevtralizaciji, ko se vrednost pH ustali.

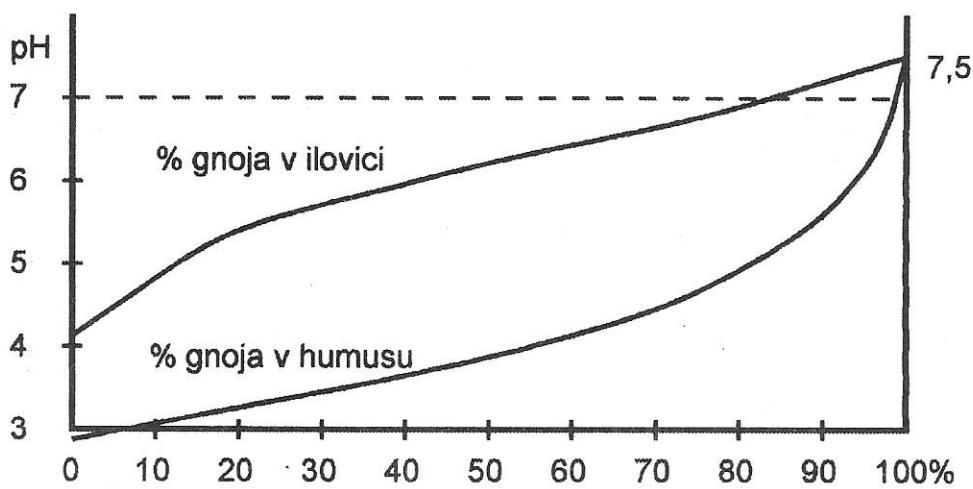

Diagram 2: vpliv gnoja na kislost ilovice in humus

HUMUS

nastaja pri razpadanju naloženih plasti odmrljih rastlin ali rastlinskih delov. Bolj predelana oblika humusa je šota, ki nastaja v močvirjih iz šotnega mahu, končna oblika humusa pa je premog. Humus je sestavljen iz huminskih kislin komplikirane sestave in visoko molsko maso. Obnaša se kot ionski izmenjevalec;

pri raztopljanju v vodi sicer netopne kisline močno disociirajo in proste vodikove ione lahko zamenjajo razni kovinski kationi. Pri nakisanju se na humine vezane kovine spet izločijo. Zaradi teh lastnosti so humusi zelo kisli. Pri tem je vseeno, ali je to bukov, hrastov ali smrekov humus, pa tudi podlaga in

kraj ne vplivata na kislost. Tudi pri humusu z apnenčastega sveta pH ne preseže vrednosti 3. Marsikdo bo mislil, da je to zelo kislo, vendar ni. Kislost razredčene solne kisline HCl začuti na jeziku dober preizkuševalec šele pod pH 2,9. Kislo delovanje humusa prencha šele tedaj, ko se popolnoma razkroji, če ga mešamo z drugimi zemljami, bo le močno apnenčasta prst sčasoma nevtralizirala huminske kisline. Tudi trda voda iz naših pip jih nevtralizira, vendar rabimo za trenutno nevtralizacijo enega kilograma humusa najmanj 200 litrov ljubljanske vode (15° DH oz. 150 mg CaO v litru vode). To pa pomeni več kot 60-kratno zalivanje do nasičenja s kalcijem. Enako se obnaša tudi šota, zato jo pomešano s kremencem uporabljam za setve. Takšna zmes se v nekaj mesecih ne more nasititi s kalcijem iz vode.

Zaradi visoke sposobnosti vpijanja vode in značilne zračnosti je humus nepogrešljiva sestavina vsake prsti, saj

vztrajno zadržuje rekcijo tal v kislem območju. Z zračenjem prsti zaradi zalivanja mikroboom ne dovajamo samo prepotrebnega kisika, ampak tudi izrinemo ogljikov dioksid, ki nastaja pri dihanju teh mikroorganizmov in pri razpadanju humusa.

Ceprav vsi dobro poznamo humusno prst, bom vseeno navedel nekaj rastlin, ki samoniklo rastejo v takih tleh: kamelica, (*Matricaria chamomilla*), kurja črevca (*Stellaria media*), koprive (*Urtica spec.*) in jetičniki (*Veronica spec.*)

Kjer raste mnogo plazeče pirnice (*Agropyron*) ali dresni (*Polygonum*), je v tleh precej nepredelanega, negodnega humusa.

Naslednji diagram kaže vpliv humusa na kremenčev pesek, vrtno ilovico in apnenec v različnih razmerjih. Iz diagrama je razvidno, da šele 20 do 30 procentni dodatek apnanca k humusu bistveno vpliva na pH zmesi v daljšem obdobju.

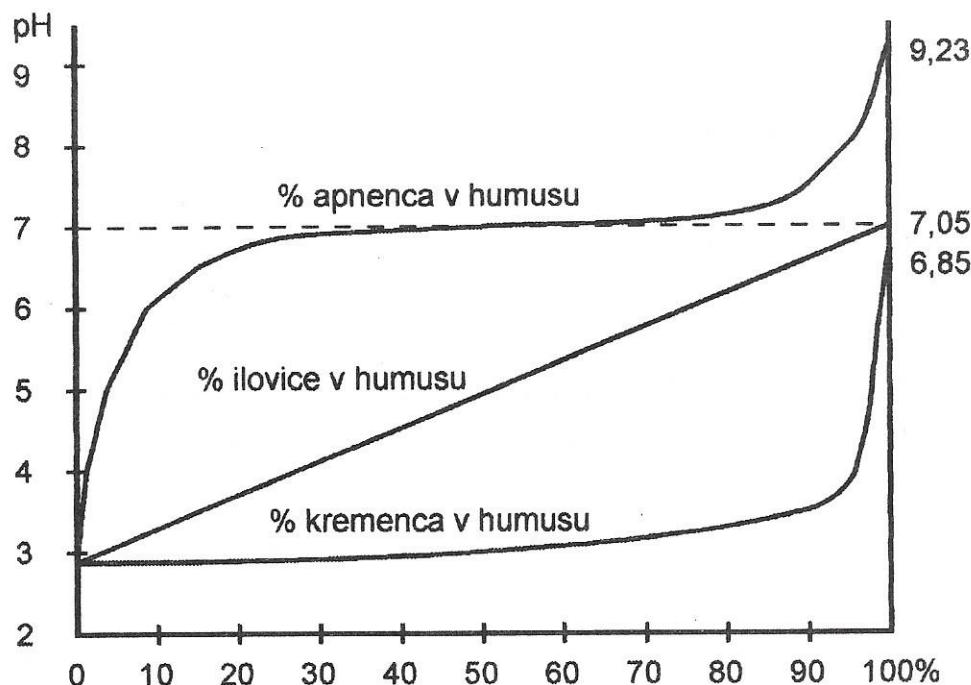

Diagram 3: vpliv apnanca, ilovice in krmenc na kislost humusnega substrata

ILOVICA

je glinena prst s primesmi peska in organskih snovi. Lastnosti ilovice so odvisne od sestave primesi. Biološko je zelo aktivna. V kilogramu vzorca neke rodovitne vrtne ilovice so našeli kar 1.500.000.000 bakterij in gliv, 50.000 ogorčic, 220 skakačev, 14 stonog, 5 polžev in 2 deževnika. Gojitelji jo uporabljamo kot osnovno sestavino prsti za kaktuse. Ker vsebuje ogromno število živalic in mikroorganizmov, med njimi tudi škodljive strune, nematode, črve in glice, nekateri avtorji za tako prst priporočajo sterilizacijo s paro ali celo tretiranje z insekticidi. S sterilizacijo popolnoma uničimo tudi vse bakterije in delno tudi glivice, kar pa je nepotrebno oziroma celo škodljivo, saj te organizme potrebujemo za nadaljni razvoj in predelavo snovi v prsti. Če želimo uničiti večje škodljive živalice (polže, strune, nematode, uši...), pa lahko uporabimo kakšen granulirani počasni insekticid. Sam uporabljam bolj enostavno metodo: prst pred uporabo presušim na vročem zraku v rastlinjaku. Izsuševanje hitro uniči na vlažno okolje vajene živali.

Reakcija ilovice je popolnoma odvisna od primesi. Gлина ali mrvica brez primesi sta običajno rahlo kisli

zaradi silikatov. Travniške in gozdne ilovice vsebujejo predvsem humus in so zato precej kisle. Tem vedno primanjkuje apnenca. Njivske in vrtni ilovice so alkalne, če ne zaradi apnenčastega prodca, pa zavolj stalnega gnojenja. Kaj vse vsebuje ilovica, lahko ugotovimo tudi iz meritve pH. Če pH vzorca počasi narašča iz kislega v šibko alkalno, prevladuje v ilovici predvsem gnoj pred humusom, naraščanje pH čez 8,5 pa pomeni vsebnost apnenca ali dolomita. Hiter skok pH v kislo območje kaže na prisotnost humusa, nato pa se zaradi nevtralizacije huminskih kislin z alkalijskimi počasi

vrača proti nevtralnemu, pri visoki vsebnosti apnenca in pri mirovanju vzorca preskoči v alkalno. Pripomnil bi, da humus vedno deluje zrnato in se tako kot apnenec nevtralizira le površinsko in zelo počasi.

Pri grobozrnatih, bogatih ilovicah dobimo približen rezultat po končani nevtralizaciji vseh komponent. Pri tem nam nihanje pH pove več kot končni rezultat.

Za orientacijo navajam nekaj meritev raznih ilovic:

preizkušani vzorec	pH
gnojen vrt s humusom in kompostom	6,67
slabo gnojen vrt z gnojem	7,34
gnojen vrt s kompostom	7,60
gnojen vrt shumusom in gnojem	7,06
slabo gnojena njiva s pepelom	7,67
sadovnjak, vrhnji sloj (samonikle koprive)	7,50
sadovnjak, mrvica v globini 50 cm	5,94
peščen travnik ob reki (mivka)	7,80
negnojen lapornat travnik	4,20
travni kompost	7,29
gnojni kompost	8,19

Tabela 1: pH faktor raznih ilovnatih prsti

KREMEN IN DRUGI PESKI

Za uspešno gojenje kaktusov je zelo pomembna struktura substrata. Idealna prst naj bi bila dovolj prepustna in

zračna, vpijala naj bi mnogo vode, a jo hitro izgubila, da ne bi kaktusi zgnili. Takšno prst je težko pripraviti. Sestava

prsti naj bo dobro premišljena glede na način vzgoje. Kaj to pomeni? Za gojenje na okenskih policah ali v malih rastlinjakih je potreben drugačen substrat kot v velikih rastlinjakih z majhnimi nihanji temperature in vlage. Tudi lonci so različni. Namesto glinenih se večinoma uporabljajo plastični in stiropor. Professionalni vrtnarji izkoriščajo nekatere nove izkušnje in pri gojenju kaktusov uporabljajo kot substrat pretežno humus, šoto, higromul in celo pluto zaradi velike sposobnosti vpijanja vode. Prav tu izkoriščajo lastnost kaktusov, da za rast potrebujemo predvsem veliko več vode in svetlobe kot pa gnojila. V ljubiteljskih rastlinjakih uporabljamo predvsem močno peščeno prst z majhno vpojnostjo vode.

Kot polnilo je najbolj uporaben kremen in nekateri silikati, saj zaradi svoje neutralne reakcije ne vplivajo na pH zmesi. Kremen je sicer rahlo kisel, vendar šibko (pH 6,9), da se v vseh zmeh obnaša kot neutralen material. Kljub temu je marsikdo prepričan, da kremen zemljo zakisa, kar pa ni možno, ker je skoraj netopen. Močneje od kremena reagirajo nekateri silikati, odvisno od sestave. Železovi in aluminijevi silikati so rahlo kisli (pH 5,5 do 7), kalcijevi in magnezijevi pa precej alkalni (pH 7,5 do 9,5). Porfir in granit sta precej kompaktna in podobna kremenu, medtem ko laporji, glinenci, skrilavci in sljude počasi razpadajo in imajo zaradi poroznosti boljše fizikalne lastnosti. Razne mivke mešanih silikatov lahko nakopljemo iz naplavini raznih potokov, vendar se moramo najprej prepričati, da ne vsebujejo preveč apnencev (alpski potoki) ali dolomita (zadostuje preizkus s kislino), vendar se tega skoraj ni traba bati, saj glinenci vseh vrst hitreje razpadajo kot apnenec, zato vsebujejo potočne naplavine običajno le majhen delež apnenca. Zelo dobre lastnosti ima pesek iz Gradaščice s približno 2% apnenca in prodi nekaterih manjših potokov. Meritev pH teh peskov nam ne pove nič, saj že sled apnenca povzroči visoko alkalitetno. Zadnje čase nadomeščam kremenčev pesek s prese-

janimi naplavinami bližnjega potoka. Najboljši drobir nabiram ob izlivu v Savo, kjer na ravni potok ob nalivih izmeče več ton ravno pravšnjega skrilavčevega peska (1 do 20 mm) na breg. Pesek v večjih rekah je ponavadi nanešen iz večjih površin in vsebuje precej apnenca. Za drenažo pa se vedno bolj uveljavlja stiropor.

Dolomit je dobro gnojilo za prsti, katerim primanjkuje magnezija. Je močnejša alkalija (pH 11) kot apnenec in ga v prsti ne potrebujemo več kot nekaj procentov. Običajno že apnenec vsebuje nekaj magnezija in ta zadostuje potrebam rastlin. Pravi dolomit vsebuje pol apnenca in pol magnezita.

Nekatere vrste kaktusov, predvsem *Pediocactus* in *Turbinicarpus* (*Neolloydia*), v naravi rastejo v sadri. Tudi v kulturi jih nekateri sadijo v mešanico sadre in opečnega drobirja. Sadro priporočajo tudi za nadomestek apnenca zaradi kalcija, ki ga vsebuje, saj je rahlo kisla (pH 6,5), vendar je nekatere rastline ne prenašajo.

V marsikateri knjigi sem našel nasvet, da je za kalcifilne vrste (*Astrophytum*, *Ariocarpus*...) najbolje uporabiti namesto apnenca star omet, češ da je apnenec škodljiv in neprimeren tudi za te vrste. Glede na to, da je apnenec od nekdaj v stari literaturi prepovedan element, so ti avtorji preizkušali vse druge materiale in seveda prišli do zaključka, da v prsti z dodatkom apnenega ometa nekatere vrste bolje rastejo. Meritve potrjujejo moje prepričanje, da je star omet, bodisi notranji ali zunanji, bolj alkalen (pH 9,5 do 10) in zaradi večje poroznosti in aktivnosti bolj neprimeren kot navaden apnenčasti pesek. Večina kalcifilnih vrst kaktusov v naravi raste v mešanici apnenca in humusa ali lapornate ilovke in jim alkaliteta pH 7,2 do 8,5 zadostuje. Z ometom bi sicer zboljšali fizikalne lastnosti substrata, vendar zaradi velike reakcijske površine pH prehitro naraste preko 9, kar pa nobeni vrsti ne ugaja več. V moji zbirki so skoraj vse kalcifilne rastline posajene v prst z najmanj 10 do 20% apnenca. Običajno uporabim kar drobljen gramoz za posipanje cest,

VODA

Kaktuse je najbolje zalivati z dežnico, saj podtalnica vedno vsebuje nekaj raztopljenega kalcija. Zalivanje s tako vodo pušča na rastlinah grde apnene pege, hkrati pa je za takojšnje zalivanje premrzla. Pri starejših rastlinah nastopi še problem zaradi zasičenja zemlje s kalcijem in previsoke alkalitete, saj stare kaktuse redkokdaj presadimo. Sivkaste naslage apnenca na bodicah ponavadi nastanejo prej zaradi prisotnega apnenca v zemlji kot pa zaradi trde vode, saj smo že ugotovili, da se močne zemlje za kaktuse le počasi zaapnimo, saj jih le poredko zalivamo. Zato so si naši predniki izmislili kar nekaj receptov za pripravo vode za zalivanje, saj dež pada po pravilu le takrat, ko imamo vode že tako na pretek. Ena od takih metod je prekuhavanje trde vode. Ker se mi je zdelo neverjetno, že zaradi topnosti apnenca, da se večina apna izloči, sem to staro metodo preveril z analizami. Rezultati so potrdili mojo predpostavko: s prekuhavanjem vode ne naredimo skoraj nič. Po zavretju se zniža količina raztopljenega apnenca za slabih 10%, po polurnem vretju pa le za 50%. Prav neverjetno je, da celo stoletje uporabljamo metodo, ki pravzaprav ne da skoraj nobenega rezultata. Če se na stenah nabere skorjica apna, še ne pomeni, da je razapnjevanje res učinkovito. Nekateri zagovarjajo to metodo s tezo, da prevretje uniči mikroorganizme. Teh v resnici skoraj ni. Ljubljanska voda, npr., vsebuje občasno zanemarljivih nekaj klic na gram vode. Edina dobra stran prekuhavanja je izganjanje klora, ki je včasih prisoten v vodi, vendar se mi zdi to le razmetavanje energije. Postana voda je še slabša rešitev; izloči se le 10% apna po tednu dni.

Boljše rešitve ponuja kemija. Zelo učinkovito si lahko pomagamo z oksalno kislino, ki izloči skoraj ves apnenec. Za vezavo kalcija iz 100 litrov Ljubljanske trde vode, običajno ima 15° DH ($1\text{DH} = 10 \text{ mg CaO v enem litru vode, pH } 7,66$),

rabimo 33,8 g oksalne kisline. Pri doziranju kisline moramo biti zelo natančni, saj prebitek kisline veže kalcij iz zemlje, ki je potreben za normalno rast rastlin. Torej moramo pri tem postopku točno vedeti, koliko kalcija je v vodi.

Tudi fosforna kislina veže kalcij v slabo topen fosfat, vendar se izloči še prebitek nad 15° DH, vseeno pa je uspešno, saj spremeni pH vode in spravi kalcij v ugodnejšo spojino kot je karbonat. Po zalivanju na rastlinah ne ostajajo apneni madeži. Za zakisanje apnene vode uporabim občasno tudi druge kisline, naprimer žvepleno, dušikovo in celo citronsko. Za nevtralizacijo 100 litrov vode s trdoto 1° DH potrebujemo:

- približno 2,4 g fosforne kisline H_3PO_4 ali
- približno 2,4 g žveplene kisline H_2SO_4 ali
- približno 3,5 g dušikove kisline HNO_3 oz. za izločitev apna:
- približno 2,2 g oksalne kisline $\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$

Podtalnice vsebujejo ponavadi 100-200 mg CaO v litru vode, torej 10 do 20° DH, kar moramo seveda pri izračunu upoštevati. Seveda se vsakdo ne bo ukvarjal z izračuni in meritvami, zato bi priporočil dodatek približno 30 g kemikalije za 100 l vode. Kdor ima privatno zajetje vode, pa naj se najprej prepriča, če voda sploh vsebuje apnenec.

Zvone Rovšek

MOJI LJUBKI ČRNI KAKTUSI

Imate doma kaj starčkov s črnimi lasmi? Ne? Čudno! Pri meni so pa sami taki!!! Imam tudi lepe espostoje, oreocereuse, moravetsije, vse s prekrasnimi črnimi laski. Morali bi videti šele bokasano, ta je čudovita, z dolgimi, črnimi lasmi. Kaj se čudite? Ima pri vas kak kaktus drugačne bodice kot črne? In lofofora, pa melonarji, mar nimajo črnih čopov vrh telesa? Ne? Čudno!

Nedavno sem doživel malo ekološko katastrofo. V rastlinjak so mi dva dni uhajale saje iz oljne peči. Ni lahko opisati temačnega vzdušja v rastlinjaku. Saje so bile vsepovsod, še posebno na foliji, da ne govorim o bodicah. Najbolj črna pa je bila pajčevina, ki se je razpredala vsepovsod po rastlinjaku.

Kar dva dni sem porabil za način, kako odstraniti saje, dokler mi ni na misel prišel sesalec za prah. Celo popoldne je pridno hrumer in čistil rastline. Eno po eno. Mnoge so ravno

prave velikosti a žal jih je še več prevelikih ali premajhnih. Nekatere je kar odneslo z zemljo vred v temno drobovje sesalca. Ubogi pajki. Nič več ne bodo raspredali mrež po rastlinjaku. še bolj ubogi rdeči pajki!

Že se je rodila nova ideja. V vsakem rastlinjaku se sčasoma pojavijo paraziti, ki so značilni le za ta rastlinjak, ker se v njem pač najbolje počutijo in proti njim nismo našli ustreznega sredstva. Tudi pri meni. Pa sem jih lepo posesal. Brez kemikalij, brez strupa. Vem, da ni trajno, a je zadovoljivo. Priporočam uporabo spomladni in jeseni.

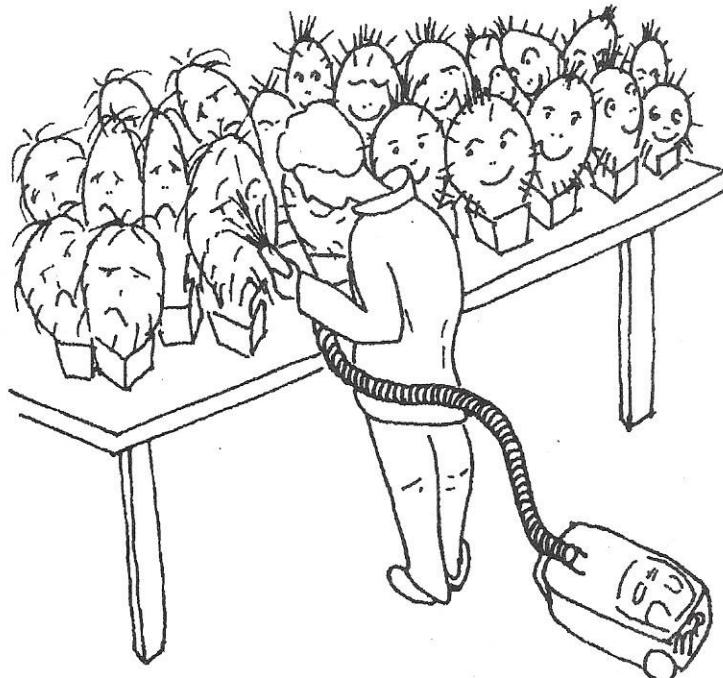
Sedaj šele vem: članek bi moral začeti povsem drugače.

KAKO SE ZNEBITI RDEČEGA PAJKA?

p.s.

Folijo sem opral s pralnim praškom.

Jure Slatner

Crassula falcata WENDL.

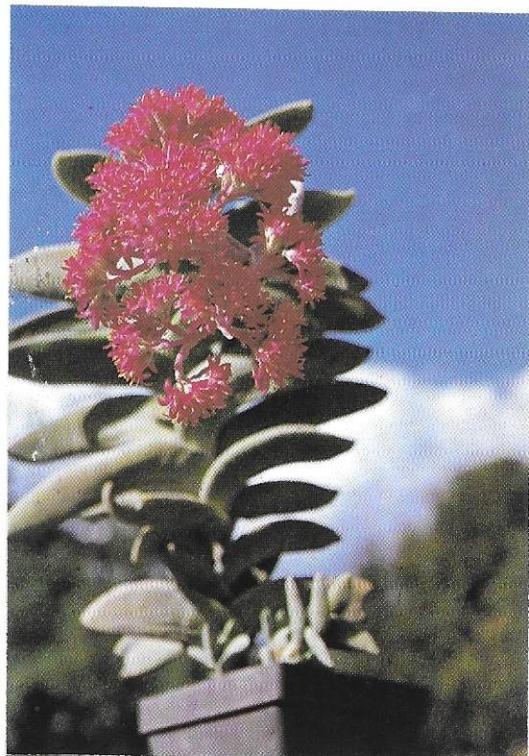
Ta tolstica, ki se je včasih imenovala tudi *Rochea falcata* DC., spada v rod *Crassula* L. (debelolistovke), ki šteje okoli 300 vrst. Krasule so razširjene po vsem svetu, največ pa jih je v južni Afriki.

Crassula falcata cvetove v grozdnatem pakobulu rdeče-oranžne barve. Posamezni cvetovi so petoštevni in zelo drobni.

Razmnožujemo jo lahko s semenom ali pa vegetativno s podtaknjenci. Potrebuje precej svetlobe, v rastnem obdobju pa tudi vode. Preko zime naj bo v hladnejšem prostoru (od 7 do 12°C) in zmerno vlažni zemlji. Tako ko zacveti, jo damo v toplejši prostor in obilneje zalivamo.

Najlepša je še mlada rastlina, ki ima debele suličaste liste v obliki ladijskega vijaka, zato ji pravijo tudi srpastolistna tolstica ali propelerka. Zraste do 90 cm visoko in ima debelo razvezjano steblo, listi so sivo zeleni.

Vse krasule potrebujejo svetlo in zelo zračno rastišče. Ugaja jim apnenčasta zemlja in suh zrak. Razen na okenski polici, uspeva zelo dobro tudi direktno na soncu, vendar mora biti v tem primeru

Crassula falcata

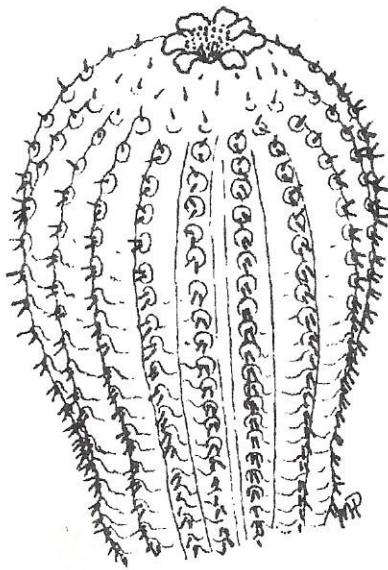
dobro zalita. Zemlja naj bo dovolj humozna, vendar peščena.

Peter Jerin

Copiapoa cinerea (PHILIPPI) BRITTON & ROSE

Znana je že več kot eno stoletje, saj jo je leta 1853 odkril dr. Amandus PHILIPPI, direktor Nacionalnega muzeja v Santiago de Chile in jo je tudi takoj opisal v svojem potopisu z naslovom *Potovanje skozi puščavo Atacama*. Rastlina je po videzu zelo nenavadne oblike. Že na samem začetku ni imela sreče, saj je skoraj vsak primerek v gojitvi propadel. Šele ko so jo pozneje začeli gojiti v

manjših rastlinjakih, si je utrla pot v mnoge zbirke. Gojenje v resnici ni povsem enostavno, ker mnogi ne vedo, da je njena domovina severno čilenska puščava - izredno sušno področje, kjer včasih tudi leta in leta ne pade kapljaj dežja. Vse to pa obilno nadomešča obilna megla, ki se redno dviguje iz Pacifika, ki potrebam rastlin povsem zadovolji, da jim omogoči življenje.

Copiapoa cinerea

Kot naravna zaščita od prevelike izgube vlage ji služi kredasto bela polvoščena prevleka telesa, kar predstavlja prelep kontrast črnim do 3,5 cm dolgim bodicam in rumenim cvetom, ki izhajajo iz temena. Razmnožujemo jo s semen, sejanci se razvijajo zelo počasi, vendar brez problema. Najprej so popolnoma okrogle oblike in šele desetletja kasneje se pretegnejo v višino, včasih tudi do enega metra pri premeru do 15 cm (seveda v naravi). Šele tedaj se rastlina začne razraščati iz svojega podnožja.

Vsajena naj bo v mineralni substrat, kateremu smo dodali nekaj starega ometa. Poletje naj preživi zunaj na polnem soncu. Zalivamo zelo malo. Prezimimo jo hladno do največ 8°C brez kapljive vode.

Drago Greguričevič

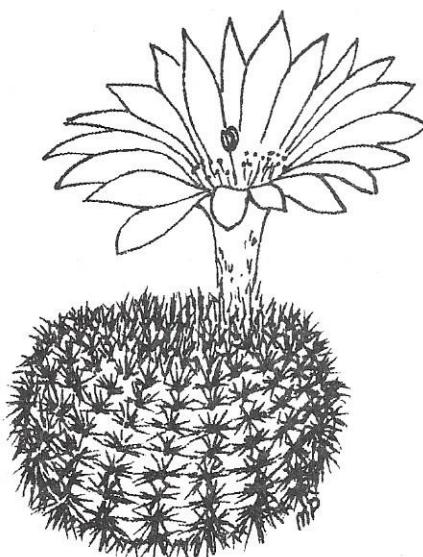
PARODIA ALI NOTOCACTUS

UVOD

V sistemizaciji kaknej velja prava zmeda, lahko bi rekli urejen nered. Ljubitelji smo se na ta sistem kar navadili, vendar stroka še ni rekla zadnje besede. V zadnjem času so se poimenovanja lotili pravi botaniki, kar je seveda edino pravilno. Tako se zdaj stvari na področju sistemizacije kaknej počasi urejajo.

Kaj je vodilo do te množice vrst, rodov in imen nasploh? Po mnenju strokovnjakov je krivo to, da je stroka prepustila ljubiteljem celo področje. Intenzivno iskanje novih kaknej je prineslo mnogo novih odkritij in s tem tudi opisov novih vrst. Ker so nove kaktuse odkrivali različni ljudje, ki se med seboj niso poznavali in niso vedeli za odkritja drugih, je prišlo do podvajanja v imenovanju vrst, neustreznega razvrščanja in odpiranja novih rodov. Nove vrste so opisovali tudi ljudje, ki se na botaniko niso kaj prida spoznali. Kot osnovni kriterij so jemali zlasti lego in obliko bodic, reber, bradavic, še najmanj pa zgradbo cvetov.

Z opisovanjem novih vrst so hiteli zato, da jih ne bi prehiteli drugi, ki so odkrili iste vrste.

Parodia werdermanniana

Parodia alacriportana BACKEBERG & VOLLM (1949) ¹	Notocactus alacriportanus (BACKBG&VOLL) BUXB (1967) Brasiliparodia alacriportana (BACKBG&VOLL) RITT. (1979)
Parodia allosiphon (MARCHESI) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus allosiphon MARCHESI (1972)
Parodia ampliocostata (F.RITTER) BRANDT (1982) ²	Notocactus ampliocostatus (RITTER) THEUNISSEN
Parodia brevihamata W.HAAGE (1956)	Brasiliparodia brevihamata (W.HAAGE) RITTER Notocactus brevihamatus (W.HAAGE) BUXBAUM (1967)
Parodia buenekeri BUNING (1962) ¹	Brasiliparodia buenekeri (BUNING) RITTER Notocactus buenekeri (BUNING)
Parodia buiningii (F.BUXBAUM) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus buiningii BUXBAUM (1968)
Parodia caespitosa (SPEGAZZINI) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus caespitosus (SPEGAZZINI) BACKBG (1935)
Parodia catarinensis (RITTER) BRANDT (1982) ³	Brasiliparodia catarinensis RITTER Notocactus catarinensis (RITTER)
Parodia claviceps (RITTER) BRANDT (1982)	Eriocactus claviceps RITTER (1966) Notocactus claviceps (RITTER) KRAINZ
Parodia concinna (MONVILLE) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus concinnus (MONVILLE) BERGER
Parodia crassigibba (RITTER) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus crassigibbus RITTER (1970)
Parodia elachisantha (WEBER) BRANDT (1982) ³	Basilicactus elachisanthus (WEBER) BACKEBERG Notocactus elachisanthus (WEBER) BERGER
Parodia erinacea (HAWORTH) N.P.TAYLOR (1987)	Wigginsia erinacea (HAWORTH) D.M.PORTER (1964) Malacocarpus erinaceus (HAWORTH) LEMAIRE ex FOERSTER Notocactus erinaceus (HAWORTH) SCHAEFER
Parodia graessneri (K.SCHUMANN) BRANDT (1982)	Basilicactus graessneri (K.SCHUMANN) BACKBG (1942) Notocactus graessneri (K.SCHUMANN) BERGER
Parodia grossei (K.SCHUMANN) BRANDT (1982) ²	Eriocactus grossei (K.SCHUMANN) BACKEBERG Notocactus grossei (K.SCHUMANN) FRIC
Parodia haselbergii (HAAGE) BRANDT (1982)	Basilicactus haselbergii (F.HAAGE) BACKEBERG
Parodia herteri (WERDERMANN) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus herteri WERDERMANN (1936)
Parodia horstii (RITTER) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus horstii RITTER (1964)
Parodia leninghausii (F.HAAGE) BRANDT (1982)	Eriocactus leninghausii (F.HAAGE) BACKEBERG Notocactus leninghausii (F.HAAGE) BERGER
Parodia magnifica (RITTER) BRANDT (1982)	Eriocactus magnificus RITTER (1966) Notocactus magnificus (RITTER) KRAINZ
Parodia mammulosa (LEMAIRE) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus mammulosus (LEMAIRE) BERGER
Parodia mueller-melchersii (FRIC ex BACKBG.) TAYLOR (1987)	Notocactus mueller-melchersii FRIC ex BACKBG (1935)
Parodia neohorstii (THEUNISSEN) N.P.TAYLOR (1987)	Wigginsia horstii RITTER? Notocactus neohorstii (RITTER)?
Parodia nigrispina (K.SCHUMANN) BRANDT (1982) ³	Eriocactus nigrispinus (K.SCHUMANN) BACKEBERG Notocactus nigrispinus K.SCHUMANN
Parodia ottonis (LEHMANN) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus ottonis (LEHMANN) BERGER
Parodia ottonis var. tortuosa (LINK & OTTO) TAYLOR (1987)	Notocactus ottonis var. tortuosus (LINK & OTTO) BERGER
Parodia rechensis (BUNING) BRANDT (1982) ³	Notocactus rechensis BUNING (1968)
Parodia rutilans (DAENIKER & KRAINZ) TAYLOR (1987)	Notocactus rutilans DAENIKER & KRAINZ (1948)
Parodia schumanniana (NIKOLAI) BRANDT (1982)	Eriocactus schumannianus (NIKOLAI) BACKEBERG Notocactus schumannianus (NIKOLAI) BERGER
Parodia scopula (SPRENGEL) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus scopula (SPRENGEL) BERGER
Parodia sucinea (RITTER) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus sucineus RITTER
Parodia warasii (RITTER) BRANDT (1982)	Eriocactus warasii RITTER (1978) Notocactus warasii (RITTER) HEW. & DON.
Parodia werdermanniana (HERTER) N.P.TAYLOR (1987)	Notocactus werdermannianus HERTER (1942)

Tabela 2: Pregled Notocatusov uvrščenih v rod Parodia 1982 po Brandtu

¹Prvoopis kot Parodia

²Taylor je ne priznava kot vrsto

³Taylor je ne omenja

Leta 1986 sta Hunt in Taylor v eni od delovnih skupin IOS (The International Organisation for Succulent Plant Study - mednarodna organizacija za raziskavo sočnic) predlagala spremembe v sistemu kaktej. Med tem časom so številni strokovnjaki sistematiko intenzivno ob-

ravnavali. Leta 1990 sta Hunt in Taylor predstavila nov koncept, ki so ga v strokovnem svetu tudi že priznali.

Žrtev te nove sistemizacije kaktej je tudi rod *Notocactus*, ki ga po novem uvrščajo v rod *Parodia*.

NEKAJ O RODU NOTOCACTUS

Rod *Notocactus* (K.SCHUMANN) BERGER je eden najpopularnejših rodov kaktusov. Številni strokovnjaki ga razskujejo in študirajo in je bil doslej že nekajkrat redefiniran.

Notokaktusi so majhne, kratko stebričaste rastline. Cvetovi so veliki, večinoma rumeni z rdečo brazdo pestiča ali pa tudi rdečkasti ali vijoličasti. Brazda je lahko tudi rumena. Cvetovi poženejo iz temena. Doma so v Južni Ameriki.

Ime pomeni južni kaktus. Sprva so bili kaktusi, ki jih danes poznamo kot Notokaktusi, uvrščeni v rod *Echinocactus* LINK & OTTO 1827 (E. ottonis, E. schumannianus,...). Leta 1898 je Karl Schumann v svoji monografiji "Gesamtbeschreibung der Kakteen" uvedel *Notocactus* kot podrod rodu *Echinocactus*. Vanj je uvrstil kaktuse južnega področja (Južna Amerika). Prav tako je uvrstil *Malacocarpus SALM-DYCK* kot podrod v *Echinocactus* in vanj uvrstil tri vrste iz Brazilije.

Leta 1923 sta N.L. Britton in J.N. Rose v svojem obširnem delu v štirih zvezkih "The Cactaceae" večino vrst, ki so bili po Schumannu uvrščeni v podrodrovih *Notocactus* in *Malacocarpus* uvrstila v samostojen rod *Malacocarpus* (SALM-DYKE) BRITTON & ROSE.

Naslednjo revizijo rodu je izvedel Berger leta 1929. Uvedel je *Notocactus* kot samostojen rod. Backeberg je rod delil v dva podrodrova: *Notocactus* in *Neonotocactus* BACKEBERG. V podrod *Notocactus* je uvrstil rastline z mesnatim

plodom, ki se vzdolžno razpre, v *Neonotocactus* pa rastline s podolgovatim plodom s tankimi stenami.

Drugo, pomembnejšo revizijo je naredil Buxbaum, ki je *Notocactusu* pridružil po Backebergu samostojne robove *Eriocactus* BACKEBERG, *Brasilicactus* BACKEBERG in *Wigginsia* D.M. PORTER (*Malacocarpus SALM-DYCK*). Rod je razdelil v pet podrorov, poleg prejšnjih dveh (po Backebergu) še *Eriocactus* BACKEBERG, *Brasilicactus* BACKEBERG in *Malacocarpus* (SALM-DYCK) BUXBAUM. V podrod *Eriocactus* je uvrstil debelo stebričaste rastline s poševnim volnatim temenom, iz katerega izraščajo široki lijakasti cvetovi rumene barve in kratko cvetno cevjo. Plodovi so kroglasti, semena pa rjava in drobna. V podrod *Brasilicactus* je uvrstil kakteje s številnimi grbastimi rebri in tankimi ščetinastimi bodicami. Cvetovi so kratki, bodičasti v glavnem samoplodni in se razlikujejo od cvetov ostalih vrst tega področja. V podrod *Wigginsia* je uvrstil široko kroglaste kaktuse z volnatim čopom na temenu, kratkimi cvetovi rumene barve z rdečo brazdo pestiča in mehkimi okroglimi plodovi, potisnjениmi iz volnatega temena.

Danes smo na pragu nove revizije, ki grozi, da bo rod *Notocactus* ukinila oziroma ga uvrstila kot podrod rodu *Parodia*. Revizijo sta pripravila Taylor in Hunt in jo deloma že tudi izvedla, nekaj vrst pa je preimenoval tudi Brandt. Revizijo je odobrila tudi IOS.

NEKAJ O PARODIJAH

Rod *Parodia* je leta 1923 uvedel Spegazzini, ko je preimenoval prejšnji rod *Hickenia* BRITTON & ROSE. Rod je imenoval po dr. Domingu Parodiju, prvemu raziskovalcu paragvajske flore.

Parodije so majhni in v glavnem okroglji ali podolgovati kaktusi, ki cvetijo iz temena. Cvetovi so veliki, rumene, oranžne ali rdeče barve. Doma so v Južni Ameriki.

Prvo obsežno razčlenitev rodu je napravil Buxbaum leta 1966. Rod je razvrstil na tri podrobove Obtextospermae BUXBAUM, Parodia in Protoperodia BUXBAUM, slednji pa je spet razdeljen na tri sekcije (Macranthae, Oblongispermae in Brachyspermae). V podrod Parodia je uvrstil rastline z lijakastimi, običajno široko odprtimi cvetovi in golim ali z volnatimi ščetinami poraslim osemenjem (perikarpel), s

suhimi plodovi s tankimi stenami in zelo drobim (približno 0,2 mm) kroglastim semenom rjave barve. V podrod Proto-parodia je uvrstil kakteje s spremenljivim cvetom, s plodovi, ki imajo tanke stene in s semenami debelimi več kot 0,5 mm črne ali temnorjave barve. V podrod Obtextospermae pa je uvrstil Parodije z zelo poraščenim cvetom, mesnatim plodom rdeče barve cevaste oblike in velikimi skoraj 1 mm debelimi semenami.

Parodia ottonis (LEHMAN) N.P.TAYLOR	Notocactus acutus RITTER Notocactus archaletai (SPEGAZZINI) HERTER Notocactus glaucescens RITTER Notocactus globularis RITTER Notocactus ibicuiensis PRESTLI Notocactus laetivirens RITTER Notocactus oxycostatus BUINING & BREDEROO Notocactus securituberculatus RITTER Notocactus tenuispinus (LINK & OTTO) HERTER
Parodia ottonis var. tortuosa (LINK & OTTO) N.P.TAYLOR	Notocactus carambeiensis BUINING & BREDEROO Notocactus linkii (LEHMANN) HERTER Notocactus megapotamicus (OSTEN) HERTER Notocactus tortuosus (LINK & OTTO) Notocactus villa-vanhensis (BACKEBERG & VOLLM) SLABA
Parodia concinna (MONVILLE) N.P.TAYLOR	Notocactus agnetae VAN VLIET Notocactus apricus (ARECHAVALETA) BERG. ex BACKBG Notocactus blaauiwanus VAN VLIET Notocactus eremicus RITTER Notocactus multicostatus BUINING & BREDEROO Notocactus muricatus (OTTO in PFEIFF) BERG ex BACKBG Notocactus tabularis (RUEMPFER) BERGER ex BACKBG Notocactus vanvlietii var. gracilis RAUSCH
Parodia schumanniana (NIKOLAI) BRANDT	Notocactus ampliocostatus (RITTER) THEUNISSEN Notocactus grossei (K.SCHUMANN) FRIC
Parodia mammulosa (LEMAIRE) N.P.TAYLOR	Notocactus floricomus (ARECHAVALETA) BERG ex BACKBG Notocactus pampeanus (SPEGAZZINI) BACKEBERG Notocactus submammulosus (LEMAIRE) BACKEBERG
Parodia crassigibba (RITTER) N.P.TAYLOR	Notocactus arachnitis RITTER Notocactus uebelmannianus BUINING
Parodia caespitosa (SPEGAZZINI) N.P.TAYLOR	Notocactus caespitosus (SPEGAZZINI) BACKEBERG Notocactus minimus FRIC & KREUZINGER Notocactus tenuicylindricus RITTER
Parodia erinacea (HAWORTH) N.P.TAYLOR	Notocactus corynodes (PFEIFFER) KRAINZ Notocactus fricii (ARECHAVALETA) KRAINZ Notocactus neoarechavaletai (K.SCHUMANN ex SPEG.) Notocactus pauciareolatus (ARECHAVALETA) KRAINZ Notocactus sellowii (LINK & OTTO) THEUNISSEN Notocactus sessiliflorus (PFEIFFER) KRAINZ Notocactus tephraanthus (LINK & OTTO) KRAINZ Notocactus vorwerkianus (WERDERMANN) KRAINZ
Parodia sucinea (RITTER) N.P.TAYLOR	Notocactus fuscus RITTER Notocactus neobuenekeri RITTER Notocactus sucineus RITTER
Parodia horstii (RITTER) N.P.TAYLOR	Notocactus purpureus RITTER

Tabela 3: Pregled Notocactusov v rod Parodia 1989 po Taylorju

Še podrobnejše je rod razdelil Brandt leta 1982. Podrod Obtextospermae je razdelil v dve sekciji, podrod Parodia v tri, podrod Protoperodia pa je dodal še sedem sekcij. Brandt je v sekcijo Brasilispermae v podrodru Protoperodia

uvrstil tudi rod Brasiliparodia RITTER, ki ga je leta 1979 uvedel Ritter in naj bi bil vmesni člen med Notokaktusom in Parodijo. Brandt je v Parodije uvrstil tudi dosedanja dva podrobova Notocactusa Brasilicactus in Eriocactus kot sekciji

Brasilicactea in Eriocactea v podrodu Parodia. Leta 1987 je Weskamp opisal v

podrodu Parodia še dve sekciji (Politispermae in Sulcatae).

NOTOCACTUS ALI PARODIA

Nekatere nove kombinacije so bile že objavljene pred leti, vendar še niso dokončno sprejete. Raziskave še potekajo, zato bo verjetno prišlo še do kakšnih sprememb.

Prvo kombinacijo je izpeljal leta 1982 Brandt, ko je na novo uvrstil nekaj Notocactusov v rod Parodijo (nekaj od teh je bilo že pri prvoopisih uvrščenih v rod Parodia, pa so jih kasneje uvrstili v Notocactus). Pregled teh kombinacij je prikazan v tabeli 2.

Drugo obsežnejšo kombinacijo je izdelal Taylor leta 1989, vendar nekateri strokovnjaki mislijo, da bi bilo potrebno napraviti še nekatere korekture. Taylor-

jeve kombinacije so predstavljene v tabeli 3.

Pri uvrstitvi rodu Notocactus v rod Parodia sta možni dve različici.

1. Lahko se obdrži prejšnja razdelitev Notocactusov, preuvrsti se samo eno stopnjo na dol (rod Notocactus postane podrod rodu Parodia, prejšnji podrodovi Notocactusa sekcijs, sekcijs podsekcijs in tako dalje).
2. Boljša razdelitev bi bila, da bi se dosedanji podrodovi Notocactusa uvrstili kot podrodovi v Parodio, ostale podrazvrstite v sekcijs pa bi ostale nespremenjene.

ZAKLJUČEK

Verjetno bo preteklo še kar nekaj Save, preden bodo problemi nove sistemizacije kaknej rešeni. Tudi nova kombinacija Notocactusov bo doživelva še marsikatero spremembo. Kresala se bodo mnenja strokovnjakov in ljubiteljev, dokler preimenovanje ne bo zadovoljivo urejeno za vse.

Najbolje da pustimo sistemizacijo botanikom, za ljubitelje je tako vseeno, ali se kaktus imenuje Notocactus ottonis ali Parodia ottonis ali pa kako drugače, pomembno je le, da nas razveseluje z lepo rastjo in s cvetenjem.

LITERATURA:

- Dr. Thomas Engel: Parodia setzt sich durch, Kakteen und andere Sukkulanten 43 (11) 1991
- Walter Haage, Kakteen von A bis Z, Neumann Verlag, Leipzig, 1983
- Curt Backeberg: Das Kakteenlexikon, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, 1977
- Britton in J.N. Rose: The Cactaceae, Dover Publications Inc., New York, 1963
- Clive Innes: The Handbook of Cacti and Succulents, Quintet Publishing Limited, London, 1988
- Erik Haustein: The Cactus Handbook, The Hamlyn Publishing Group Limited, London, 1991
- Hans Hecht: BLV Handbuch der Kakteen, BLV Verlag, München, 1982

Iztok Mulej

NOVOSTI IZ SVETA KAKTEJ IN SUKULENT

Ko sem pred dnevi prebiral revijo British Cactus & Succulent Journal, mi je zbudil pozornost članek Billa Weightmana o Ariocarpusih. Avtor v članku omenja nova odkritja rodu Ariocarpus (nova variacija Ariocarpus fissuratus in nova vrsta Ariocarpus bravoensis). Obe novosti so odkrili v mehiški zvezni državi San Luis Potosi. Obenem se čudi, kaj vse bo še odkrito v tej regiji.

Leta 1992 je obiskal Mehiko (San Luis Potosi) in zbiratelja ter poznavalca tega območja Toma Daviesa, ki je prijatelj George Hintonia (odkritelja Geohintonie mexicana in Aztekiuma hintonii). Pokazali so mu še nekaj čudnih Ariocarpusov.

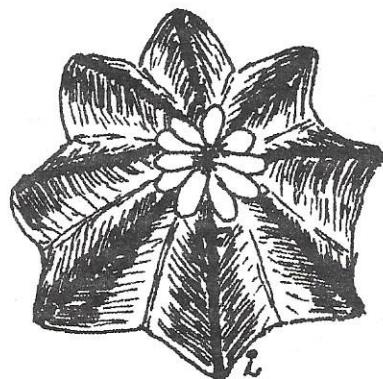
Na kaj sem postal pozoren v tem članku? Na Aztekium hintonii. Vsi dobro vemo, da je v rodu Aztekium samo ena vrsta, in sicer Aztekium ritteri.

Na ta članek sem že malo pozabil, ko sem dobil angleško revijo The Cactus File. Med prelistavanjem sem zagledal barvno fotografijo neznanega kaktusa, zelo podobnega Aztekiumu, samo cvet je bil škrlatne barve. Napis zraven slike "Aztekium hintonii". Na drugi strani še en čuden kaktus, po obliku na hitro podoben Copiapoi cinerei. Brez bodic, cvet pa spet škrlatne barve in na las podoben cvetu Aztekiuma hintonija. Ime zraven slike "Geohintonia mexicana", nov monotipski rod.

Aztekium hintonii GLASS & FITZ

Aztekium hintonii je precej večji od svojega bratranca Aztekiuma ritteri. Telo je v glavnem okroglasto do 9 cm visoko in do 10 cm široko. Starejše rastline postanejo kratko stebričaste. Največja rastlina, ki jo je avtor videl, je bila visoka približno 20 cm. Povrhnjica je motno sivozelene barve. Rastlina ima 10 do 14 reber (mlade približno 8) in se zelo redko razrašča, očitno samo ko je poškodovana. Teme je pokrito z volno. Areole so okrogle, v vsaki areoli pa so 3 do 13 mm dolge bodice kremne do temno rjave barve.

Cvet je temno rožnate do škrlatno rdeče barve, velik približno 1 do 3 cm in izrašča iz temena. Odpre se zjutraj in je odprt samo en dan. Prašniki in pestič z brazdo so rumenobele barve. Plod je podolgovat in pogreznjen v volno na temenu, semena so ovalna rdečkasta do rdečečrna s sijem.

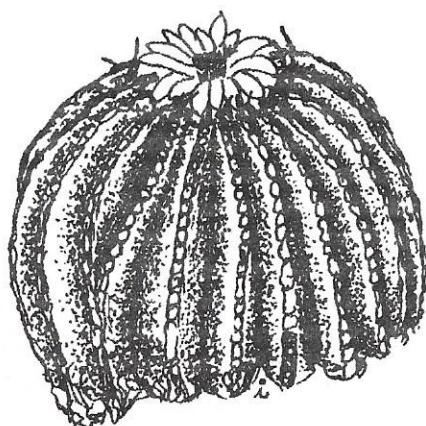

Aztekium hintonii

Aztekium hintonii je doma v Mehiki v državi Nuevo Leon (Municipio de Galeana) in raste v čisti sadri.

Geohintonia mexicana GLASS & FITZ

Rastlina se razlikuje od vseh poznanih in opisanih vrst, zato sta se avtorja odločila, da odpreta nov rod z imenom Geohintonia GLASS & FITZ in ga poimenujeta po odkritelju G. Hintonu.

Geohintonia mexicana

Telo kaktusa je okroglaste oblike do 10 cm visoko in do 11 cm široko. Teme je vgrezljeno in pokrito z volno. Povrhnica je modrozelene barve. Rastlina ima 18 do 20 reber in se ne razrašča. Areole so ovalne (3 mm dolge in 2 mm široke). Sprva so poraščene z volno in bodicami, kasneje gole. V areoli so 3 do 12 mm dolge, rahlo zakriviljene bodice. Vidna lastnost rastline je, da niso samo bodice in volna kratkotrajne, ampak se tudi areole in robovi reber radi oluščijo.

Cvet, ki je škrlatne barve in širok do 2,4 cm, izrašča iz volnatega temena. Odpre se popoldne in traja en dan. Prašniki in brazda pestiča so rumenobele, pestič pa rožnatobele barve. Cvetje opljujejo mravlje. Jagodasti plod je ovalen in pogreznjen v volnato teme. Semena so ovalna (do 1,2 mm dolga in 0,7 mm široka) in sijajno črne barve.

Rastišče kaktusa je prav tako Municipio de Galeana v mehiški državi Nuevo Leon. Tudi Geohintonia raste v skoraj čisti sadri. Ta nenavadna zemlja (geo), je delno omenjena v imenu rastline.

Aztekium hintoni in Geohintonio mexicano je septembra 1991 leta odkril George S. Hinton, po katerem sta oba kaktusa dobila tudi ime. Prvi opis sta objavila C. Glass in W.A. Fitz Maurice v *Cactaceas y Suculentas Mexicanas* 37 (1) 1992.

LITERATURA:

- Bill Weightman: Ariocarpus Assignations, British Cactus & Succulent Journal 11 (1), 1993
- Charles Glass: What's new under sun?, The Cactus File 1 (6), 1992
- Dr. Pierre Braun: Zwei sensationelle Kakteen-Neufunde aus Mexico: Geohintonia mexicana und Aztekium hintonii, Kakteen und andere Sukkulanten 44 (5), 1993
- Prof. Dr. Wilhelm Barthlott: Die spektakulären Neufunde aus Mexico, Bemerkungen zu Geohintonia mexicana und Aztekium hintonii, Kakteen und andere Sukkulanten 44 (5), 1993

Besedilo in risbe
Iztok Mulej

Pilosocereus flexibilispinus BRAUN & ESTEVES

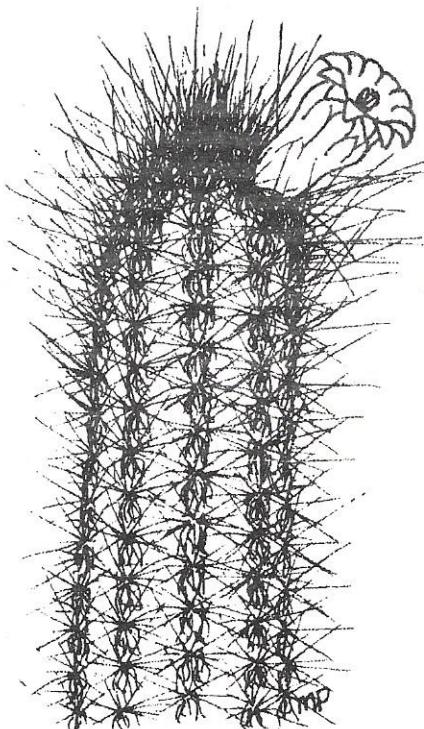
Pilosocereus flexibilispinus je prva opisana vrsta rodu Pilosocereus iz centralno brazilske zvezne države Tocantins. Rastlina se močno razlikuje od drugih opisanih iz istega rodu, ki rastejo v centralni Braziliji.

Rastlina je stebričasta, do 8 m visoka in se drevesasto razrašča. Deblo je zelo

močno, olesenelo, do 32 cm v premeru, v prečnem prerezu okroglo. Stranski poganjki so do 12 cm debeli, sprva z modrikastim poprhom, kasneje pa modrozelene do svetlo blede barve.

Kaktus ima 9 do 11 reber, ki so v prerezu trikotne oblike. Areole so okrogle 2,5 do 3,2 mm v premeru. V

mladosti so bledorumene, sfilaste, iz njih pa izraščajo do 2 cm dolgi beli laski. stare areole so gole ali sive sfilaste. Areole, ki so zmožne cvetenja, so blizu vrha poganjkov. Poraščene so z gostimi, približno 2 cm dolgimi belimi do sivimi laski.

Pilosocereus flexibilispinus

Bodice so zelo raznolike. Možno je, da so na isti rastlini rumeno obodičeni členki in istočasno členki z rdečerjavimi bodicami. V areoli je 14 do 21 obrubnih bodic, ki so obrnjene v vse smeri. Najdaljša in obenem najlanjsa bodica je obrnjena navzdol in dolga do 14 mm. Osrednjih bodic je od 5 do 11 in se razpirajo v vse smeri. Najdaljša je dolga do 27 mm. Bodice so upogljive (fleksibilne), rumene barve ali rumene z rdečkasto osnovo ali pa celo popolnoma rjovordeče. Bodice v pseudocefaliju so do 75 mm dolge, neurejene, celo prepletene, zelo upogljive, rumene ali rdečerjave barve, v starosti pa sive.

Cvetovi so nočni, z močnim kiselkastim vonjem, dolgi do 48 mm in pri polnem odprtju (anthesia) do 28 mm široki. Notranji cvetni listi so suličaste oblike in umazano bele barve. Konica cvetnega lista je rahlo krem barve. Zunanji cvetni listi so olivno zelene barve, na koničah temnejši. Prašnica nit je bele barve, prašnice pa so rumene. Pestič je bele barve, brazda pa prav tako. Plod je kroglaste do rahlo hruškaste oblike, do 46 mm širok in od 30 do 43 mm dolg, močno naguban, rijavo zelen do vinsko rdeče barve. Sadno meso je rdeče barve. Ko je plod zrel, poči podolgem. Semena so ovalna do 2,4 mm dolga in do 1,3 mm široka, temnorjavce do črne barve. Semenska lupina je gladka s sijem.

Kaktus je doma v centralni Braziliji, v zvezni državi Tocantins. Raste v nadmorski višini 600 m in to izključno v apnenčastih tleh. V tem območju je vroča, tropská, spremenljivo vlažna klima. Vrsto je odkril leta 1978 Eddie Esteves Pereira. Pilosocereus flexibilispinus se vodi pod številko E 145 in B 590. Prvoopis sta objavila Pierre Braun in Eddie Esteves Pereira v Kakteen und andere Sukkulanten, št. 5, letnik 1990.

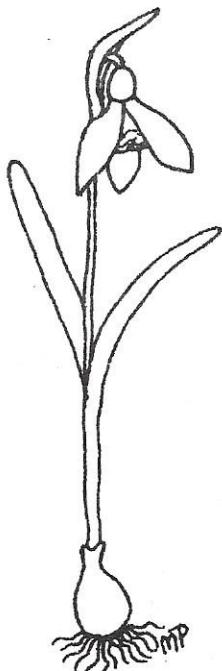
Literatura:

- Kakteen und andere Sukkulanten, 41 (5), 1990

Iztok Mulej

ALPSKI KOTIČEK

ZVONČEK

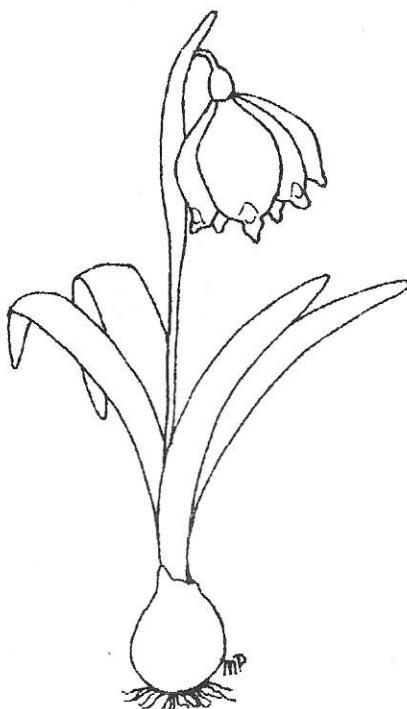

Mali zvonček

Nekatere rastline imajo zelo kratko dobo vegetacije, potem pa vse leto dremljejo kot polhi v svojih luknjah. Taki so zvončki. Spomladi se jim strašno mudi, tudi skozi sneg se preriejo na dan. Zacvetejo, ko je še vse golo in prazno, edinstveni kot drobcene primabalerine na široko odpirajo bela krilca soncu in gostijo prve čebele. Tako se razkazujejo nekaj dni, nato pa oprăšeni in ocveteni zvenejo, le listi še kot pridni delavci prenašajo sončno energijo v hraniilne izdelke fotosinteze. Ko je skladisce polno, tudi listi ovenejo in kmalu ni več sledu o rastlini.

Zvončki ves svoj življenski zaklad povežejo v culico čebulico in zakopan v zemlji okrog 8 cm čaka novo pomlad. Ko se v maju sprehajamo po visoki travi med bujnim cvetjem, sploh ne slutimo, da v

zemlji pod našimi nogami ždijo milijoni čebulic zvončkov. Morda se hihitajo, igrajo tarok ali si pripovedujejo vice. Ne skrbi jih poletna vročina, niti neurje, viharji ali toča. Tudi nobenega prerivanja in odrivanja s sosednjimi rastlinami za prostor na soncu jim ni treba. Prav lepo so si uredili življenje. Ko pa je dan najkrajši imajo nove poke že pripravljenе, takorekoč z nogo na startu čakajo, kdaj bo odjeknil prvi strel pomlad. Saj ne gre, da ne bi bili prvi.

Kronca

Poglejmo še, kaj pravijo o zvončkih botaniki. Zvončki spadajo v družino Amaryllidaceae (narcisovke) in rod Galanthus (mali zvonček), ki obsega okrog 14 vrst. pri nas je razširjena vrsta

Galanthus nivalis L. - mali zvonček. Zvonček ima v zemlji čebulico premera 1,5 cm, iz katere požene cvetno steblo in dva črtalasta sivozelena lista, široka do 0,7 cm, dolga do 9 cm. Kimast cvet v zalistju dveh zelenih, med seboj zraslih ovršnih listov sestavlja 3 notranji cvetni listi z zeleno liso in 3 zunanjimi daljši beli listi. Oprasen cvet razvije plodno glavico, v katerem dozori več semen. Omesenelo glavico rade pojedo mravlje in obenem raznesejo semena. Razmnožujejo se tudi vegetativno s priraščanjem mladih čebulic.

Raste na nevtralnih do zmerno kislih humusnih tleh v polsenci od nižin do montanskega pasu, ponekod v Alpah tudi do 2000 m visoko. V različnih vrstah ga

poznajo od Pirinejev do Male Azije. Odvisno od klime in dolžine zime cvete lahko že januarja ali šele aprila, vedno pa kot prva znanilka pomlad.

V družini narcisovk imamo še dve priljubljeni pomladanki. V rod *Leucojum* spada vrsta *Leucojum vernum* L. - pomladanski veliki zvonček, ki mu pravimo tudi kronica, v rod *Narcissus* pa štejemo *Narcissus stellaris* L. - gorski narcis, ki ga še posebno radi občudujemo na gorskih tratah Golice. Opajno dišečo cvetko nekateri imenujejo bedenica. Vse tri čebulnice so res zakopan zaklad, katerega lepoto nam pomlad vsako leto znova pričara pred oči.

Marija Prelec

POMLADANSKI RINGARAJA OKROG LJUBLJANE

V naravi je tako urejeno, da se ob prihodu pomladi zima poslovi. A verjemite, to je težko in žalostno slovo. Vse velikanske gmote mrzlega zraka in snega, goste megle, sunki burje, snežni meteži, ledene svetče, ivje ovešeno na omrtvelih drevesih, poledenele ceste v soju zvezd dolgih noči, vse to mogočno kraljestvo teme in mraza začne plahneti. Kakor se je zima prej šopirila, je zdaj postala vsa skromna in mila. Ostanke snega in ledu je pobrala v popotno torbo, si ognila zadnje megllice s čipkami iz ivja, se še zadnjič ozrla na naše prestolno mesto, kjer ji je bilo tako lepo in se bridko zjokala. Noben letni čas ne odhaja ves solzah kot zima. Kamor stopiš, je vse mokro. Žvrk!

No, da se zima lažje poslovi, ji pomagata sonce in južni veter. To je tisti veter, ki plane čez vrtove, zatuli v dimnikih, ošvkne vogle hiš in z enim mehom odrine priprta okna, se spusti v vrtoglav ples z belimi čipkastimi zavesami, na hitrico prelista časopise na mizi in če se le da, prekučne vazo z zaprašenim zimskim šopkom, ki bi ga bilo že davno treba zavreči. Pri tem te pa kot razposajen psiček toplo in mehko oblisne po licu, da mu ne moreš zameriti,

pa če bi bila tista vaza iz najdražjega kristala.

Nato se dogodki sledijo kot na plesu. Zagrabiš vetrovko, obuješ čevlje, vetru v veselje si oviješ dolg šal in zdrviš po stopnicah ven, v pomlad! Nekateri pa nismo taki hitri in še malo zakašljamo, si skuhamo čaj in z mokrim prstom pred vratim ugotavljamo, ali je res jug ali ne. Potem nam postane toplo, morda od čaja, morda od južnega vetra, morda pa zato, ker je res pomlad. Počasi se odpravimo ven, še malo zakašljamo, tedaj se nam pa veter zakadi v lepo urejeno pričesko, izmakne vogal svilene rute izza ovratnika, plahuta s plaščem sem in tja in piha skozi rokave. Veter nas puhne na avtobus, da se zapeljemo do Tivolija, do južnega vznožja Rožnika. Tam je že vse polno podleska in pasjega zoba, v krošnjah dreves pa veter buči kot na mogočnih orglah. Čez Rožnik se sprehodimo na severno stran, kjer po travnikih kimajo kronice in v zaraslih brezinah diši volčin.

Cesta v Podutik vozi izletnike gor in dol. Gor z velikim pričakovanjem, dol polne razposajenega veselja. Toško čelo je vse rumeno trobentic in kako lepa je videti od tam Ljubljana. Nekateri se

vračajo v Gunclje, drugi v Medno ali Medvode. Pomlad je že na Gorenjskem. Po Celovški cesti jo dohitimo pod Šmarno goro. Joj, zvončkov in teloha tukaj! ščepetajo si, kako so prelisičili zimo. Kar skozi sneg so pribodli. Ker so beli, jih zima ni opazila misleč, da je vse le sneg. Tako so bili prvi med pomladnim cvetjem.

Zdaj je zima že daleč in tudi senčna stran Šmarne gore je polna modrih morskih čebulic ter rumenih jaric. Gora pa kot mravljišče mrgoli Ljubljjančanov. Morda jim bo jug izpihal zimski prah iz jopičev in turobne misli iz duš. Potem se bo zvrtinčil čez Gameljne, Rašico in Dobeno, da bo komu odnesel klobuk. Na tak čudovit dan bi moral vsak od veselja vreči klobuk v zrak in zavriskati. Ja, tako je bilo včasih. Zdaj pa naročijo vriskanje na kaseti, veselje kupijo v tabletah, vetra pa sploh ne opazijo. Mislijo da so se mimo peljali dvojni tovornjaki... Zadaj za Dobenim je miren kraj, navadna goščava. Pomlad pride tja bolj pozno, a gotovo. Košček tiste tihе goščave je dobro imeti vedno pri sebi.

REGRAT IN NJEGOVO SORODSTVO

Kajne, kako smo zdravi, saj smo vso pomlad jedli regrat. Zdaj bomo pripravljali še zdravilne napitke iz cvetov in žvečili votla, mlečkasta steba. Otroci si bodo obešali na ušesa kodrčke iz stebelc, vsi pa bomo pihali regratove lučke. Semena zlahnimi kodeljicami bodo letela v vetru daleč okrog. Tako bo v prihodnjem letu še več regata in bomo še bolj zdravi. Kajne, da je prav o tako imenitni rastlini pisati.

Kdorkoli se z nožem in vrečko v roki sredi marca sprehaba po travnikih in poljih naših dolin, pravega, okusnega in zdravilnega regata ne bo zgresil. Drugače pa je, ko v toplih poletnih mesecih potujemo z nahrbtniki čez hribe in griče tja do strmih vrhov naših gora. Kolikokrat mimogrede rečemo: "Glej, koliko regata, tudi tukaj raste!". Morda imamo prav, morda pa smo uvrstili med regrat katero drugo podobno, kot jajce rumeno cvetko.

Še na vzhodno stran Ljubljane poglejmo, če je tudi tam pomlad. Med Savo in Ljubljanico so travniki, njive, ceste, naselja - a nekaj zvončkov se že kje najde. Da jih pridejo otroci nabirat, da mamice z njimi razveselijo, da muce, kužke in medvedke poučijo, kako je s pomladjo. Tisti čez Ljubljanico pa se zapodijo v Golovec in se vračajo v dolino zardelih lic, s prešernim smehom in šopki pasjega zoba. Prekrižarili so ves Golovec, vse so si morali na novo ogledati. Čevlji so res blatni, a prava reč.

Stare gospe in gospodje v Centru pa so z vsem dostenjanstvom zlezli na Grad. Kako lepo! Veter je očistil zrak, da lahko dihaš. Razgled vse naokrog. In glejte, drevje brsti, trava odganja, ptički z vso naglico letajo sem in tja in drug čez drugega čivkajo. Človek je ves lahek in pomlajen. Kako lepo! Zadovoljni, da so pretolkli še eno zimo, se počasi vračajo domov. Pred vратi še malo postanejo. Ta južni veter, kako je topel in vihav, prav do srca seže.

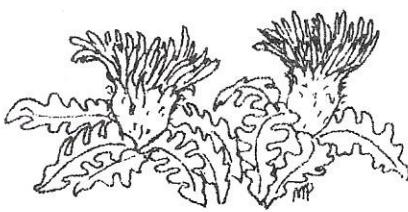
Marija Prelec

Alpski regrat

Botanična sistematika uvršča regratov rod v veliko družino košaric (Compositae). Družina košaric obsega v Sloveniji 81 rodov z več kot 750 vrstami zelik, za katerih so značilni cvetovi v koških, v glavičastem sovetju, ki ga obdaja

skupen ovojek. Lahko bi rekli, da so v tej družini marjetice na 750 načinov. Regrati v tej množici predstavljajo en rod (*Taraxacum* WIGGERS), ki ima v Sloveniji 6 vrst. Vrste se razlikujejo v majhnih podrobnostih in po rastiščih v različnih klimatskih območjih. Imamo pozni regrat (*T. serotinum*) na suhih predalpskih tleh. Povsod raste navadni regrat (*T. officinale*). Do visokogorskega pasu seže alpski regrat (*T. alpinum*). V močvirnih predelih raste močvirski regrat (*T. palustre*). V toplejših, suhih predelih in nižjih legah uspeva gladki regrat (*T. laevigatum*) in v primorskem območju srednji regrat (*T. obliquum*).

Triglavski dimek

Botaniki, ki so hoteli približati planinsko cvetje planincem, so se lotili regratove druščine drugače. Iz vse velike družine košaric so kot posebno skupino oddelili rastline z mlečkom in jezičastimi venčnimi listi. Nekateri jo smatrajo kot družino zase - to so radičevke (Cichoriaceae). Med radičevke spada vsaj 8 rodov, ki pestrijo gorske trate: svinjak (*Hypocoeris*) s širimi vrstami, smrdljivka

(*Aposeris*) z eno vrsto, dimik (*Crepis*) z 21 vrstami, škržolica (*Hieracium*) s 46 vrstami, kozja brada (*Tragopogon*) s širimi vrstami, otavčič (*Leontodon*) z 9 vrstami, hrustavka (*Chondrilla*) z dvema vrstama in regrat (*Taraxacum*) s šestimi vrstami.

V planinskih botaničnih priročnikih najdemo iz skupine radičevk skupaj zbrane tiste vrste različnih rodov, ki so si najbolj podobne, torej kot regrat regratu. Take so na primer gorski otavčič, alpski regrat, triglavski in Kernerjev dimik pa tudi navadna smrdljivka, ki imajo vsi pritlično listno rožico in kratko pecljate cvetove. V malo višji travi je število podobnih rumenih cvetk z nekoliko daljšimi peclji še večje. Sem lahko štejemo več vrst svinjakov, otavčičev in številne škržolice. Ni ga koticka ne po hribih, ne po dolinah, kjer ne bi srečali nekaj ali pa kar precej vrst radičevk. Še pozimi je najti v kakšnem zavetju posamezen cvetek.

In kako naj jih razlikujemo med seboj? Ko v potu svojega obraza sopihamo v breg, se nam oči ustavljajo na nežnih, baržunastih cvetkah, ki nas z živahno barvo spodbujajo in radostijo. Kdo bi tedaj prešteval ovojkove liste in presojal, ali so svetlo ali temno obrobljeni ter ugibal, kakšno bo seme, ko bo cvet odcvetel. Morda je lepše kar tako brezskrbno občudovati drobne lepotičke in si zapomniti, koliko sonca je žarelo iz njih. Seveda, to bomo pa že vedeli, da ni vse regrat, kar cvete rumeno.

Marija Prelec

KRIŽPOTJA V GORAH

V mestu pravimo križanju dveh cest križišče in vse mesto je polno križišč. Svetlobna znamenja nam odpirajo zdaj eno, zdaj drugo, nanjo pravokotno smer. Vsaka smer utripa zase, ne srečujeta se, razen v nesreči.

V starem delu mesta pa je še kje uličica, ki se vije nekam poševno na ta pravokotni red. Tu se zoži, tam spet razširi, zavije okrog večje hiše, se zlige v majhen trg, smukne čez brv in ponikne v pločnik velike ravne ceste. In ko se

motajo po mestu turisti in se zgubijo v tej stari ulici, vsi srečni vzlikajo: "Kako lepo!" in se jim zdi, da so našli pravo dragotino vsega mesta. In fotografirajo ta ubogi ostanek zgodovine, se ponašajo s svojo najdbo, končno pa se le preprašajo do hotela.

Kadarkoli imam to sliko pred očmi, se mi zdi stara uličica, nekdaj vaška pot, kot ptiček, ujet v kletki velike pravokotne mreže. In mislim si, kako dobro je, da je še vedno dovolj pravih vaških poti, ki se

tam za vasjo potopijo v gozd, se nalahko vzpenjajo v hrib do pašnikov in planinskih trat, se zaženejo v skalna pobočja gora, prelezajo do sedla in s tam srčajo z drugo, grebensko potjo. Tukaj, na sedlu, je čisto drugačno krizišče, je pravi kraj za srečanja.

Ko smo prisopili na sedlo in so se nam po poti z znojem vred scedile iz misli tudi vsakdanje skrbi in težave, smo se prepustili z lahko dušo vsej radosti tega kraja. Glejte pot, ki smo jo prehodili, dolino, od koder smo prišli. Koliko lepša je videti od tukaj kot se nam je zdela spodaj. Potem brž radovedno pogledamo čez sedlo na drugo stran. Glejte, druga dolina z gozdovi, vasmi, pobočji, reko na dnu. In po strmi stezici nekdo prihaja gor. Že je tukaj, na sedlu. Prisrčno se pozdravimo in poklepamo. Na desno se vije pot proti vrhu gora. Tudi od tam se sliši glasove. Prihajajo planinci, ki so obiskali vrh in se zdaj vračajo. Razposajeni so, veseli in njihov "dober dan" odmeva od sosednjih pobočij. Že hite v eno od dolin. Tudi levo pelje pot na drug vrh in še dalje. Samoten popotnik

se spušča tu mimo in namerava naprej po grebenu. Voščimo si srečno pot. Kakšna radost je hoditi po grebenu. Na obe strani brezmejna, čista svobodnost zraka in svetlobe.

Posedamo na tem srečnem kraju gorskega križpotja in obdajajo nas trate najlepšega cvetja. Sternbergov klinček opojno diši, vse polno je skorjastega kamnokreča, med šopi trave pa cvete bledorumena klasasta zvončnica. Torej smo na Baškem sedlu. Morda pa ves breg diši po materini dušici, pod grebenom pa rumeno žarita zimzeleni kamnokreč in rožni koren. Seveda je tukaj Lipanski preval. Ali pa smo po poti srečali zlatorumene avriklike in smo prišli na Bogatinska vratca. Morda smo pa čisto drugje in se na sedlu križajo poti iz drugih dolin, drugih vrhov, dišijo druge rože, mimo pa so prišli drugi ljudje. Tako se na sedlih srčujejo doline in vrhovi, rože in ljudje. Nikar torej ne hitite z vso naglico mimo. Ustavite se na sedlu. Srečni kraji mnogih doživetij so ta križpotja v gorah.

Marija Prelec

Ne vtikaj nosu, kamor ni treba,
ampak v kaktuse – in opršeni bodo!